

Charles Dickens (1812 – 1870): Oliver Twist (1838)

Struktura zkoušky:

I. Beletristický text:

A. Literárněhistorický kontext literárního díla; B. Literární druh a žánr, umělecký směr nebo tvůrčí skupina, kompozice, údaje o autorovi ve vztahu k dílu, doba a místo (děje), hlavní postavy a vypravěč, námět a téma(ta); C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

II. Věcný nebo publicistický text:

A. Funkční styl, obsah, adresáti, účel; B. Jazykové zvláštnosti a vztah k beletristickému textu.

(...) Oliver nestrávil ve zdech špitálu ještě ani čtvrt hodiny a sotva stačil spořádat další krajíc chleba, když se pan Bumble, který ho hned po příchodu odevzdal do opatrování jedné stařeně, vrátil se sdělením, že toho dne zasedá rada, a oznámil mu, že rada řekla, že se k ní má ihned dostavit.

Protože si Oliver nedovedl dost jasně představit nějakou radu, která je živá a umí mluvit, byl tou zprávou téměř omráčený a nevěděl dost dobře, má-li se smát, nebo plakat. Ale neměl čas o věci přemýšlet, neboť pan Bumble ho klepl holí napřed do hlavy, aby ho probudil, a potom do zad, aby ho popohnal; přitom mu poručil, aby šel s ním, a odvedl ho do velké vybílené místnosti, kde kolem stolu sedělo nějakých osm deset tlustých pánů. V čele stolu, usazen v křesle znatelně výš než ostatní, trůnil obzvlášť tlustý pán s tváří velmi kulatou a červenou.

„Pokloň se vzácné radě,“ řekl Bumble. Oliver si setřel dvě slzičky, které mu ustavičně vázly v očích, a protože neviděl nic jiného, co by při honičce mohlo sloužit za „radu“, než stůl, naštěstí se uklonil tomu.

„Jakpak se jmenuješ, chlapče?“ zeptal se pán na vysokém křesle. (...)

„Chlapče,“ promluvil pán na vysokém křesle, „dávej pozor, co povídám. Myslím, že víš, že jsi sirotek, co?“

„Co to je, prosím?“ zeptal se chudák Oliver.

„Ten kluk je doopravdy blbeček – hned jsem to věděl,“ ozval se pán v bílé vestě.

„Ticho!“ napomenul ho pán, který mluvil předtím. „Snad víš, že nemáš ani otce, ani matku a že tě vychovala obec, to snad víš, ne?“

„Ano, prosím,“ přisvědčil Oliver v hořkém pláči.

„Proč vůbec brečíš?“ zeptal se pán v bílé vestě. A věru že to byl úkaz vskutku neobyčejný. Co jen u všech všudy mohlo být tomu hochovi k pláči? (...)

Členové tohoto výboru byli mužové velice moudří, důvtipní a hloubaví, a když se už jednou stalo, že obrátili pozornost k špitálu, rázem objevili, na co by obyčejní lidé nebyli přišli jaktěživi – že se v něm chudým líbí. Že je to učiněný veřejný zábavní podnik pro chudší vrstvy; hostinec, kde se nic nemusí platit, kde se, jak je rok dlouhý, podává bezplatná snídaně, oběd, svačina a večeře; prostě pozemský ráj, kde je jen samá hra a žádná práce. „Oho!“ řekl si výbor s chytráckou tváří. „Od toho tu jsme my, abychom to dali do pořádku – všemu tomu uděláme krátký konec.“

A tak se usnesli na zásadě, že všichni chudí budou mít na vybranou (neboť nikoho nechtějí nutit, kdepak) buďto pomaloučku umřít hladu v ústavě, nebo rychle mimo něj. S tím cílem na mysli si od vodárny zajistili nepřetržitou a neomezenou dodávku vody a od obchodníka s obilím občasnou dodávku malých množství ovesné krupice a vydávali třikrát denně porci řídké kaše, dvakrát v týdnu s přidavkem jedné cibule a v neděli s půlkou žemle. (...)

Prvních šest měsíců po převedení Olivera Twista se tento režim dodržoval zvlášť přísně. Zpočátku byl trochu drahý, neboť stoupaly účty pohřebního ústavu a také bylo nutno dát všem chovancům zabrat ve švech šaty, které po několika týdnech kašové diety plandaly na jejich vyhublém, scvrklém těle jako pytel. Ale stejně jako se tenčily postavy chovanců, tenčil se i jejich počet v ústavě – a výbor jásal.

Místnost, kde hoši dostávali jíst, byla kamenná haluzna s velkým měděncem na jednom konci, a z toho kotle rozdíl správců, za tím účelem opásaný zástěrou a za asistence jedné nebo dvou

špitálnic, v hodinách jídla sběračkou kaši. Této slavnostní krmě dostal každý hoch polévkový koflík a nic víc – vyjma ve dny velkých veřejných svátků, kdy kromě toho dostal ještě osminku libry chleba. Misky nebylo třeba nikdy mýt. Hoši je vždycky vydřeli lžicí, že zas jen svítily, a když je takto vyleštili (což nikdy netrvalo tuze dlouho, neboť lžice byly bezmála stejně velké jako misky), seděli s očima přilepenýma na měděnec s výrazem tak chtivým, jako by od minuty byli hotovi spolknout nejen kotel, ale i celé jeho cihlové obezdění; přitom se neúnavně zabývali horlivým cucáním prstů ve snaze zachránit kdejakou zbloudilou kapičku kaše, která jim na ně snad náhodou stříkla. Hoši mívají obyčejně znamenitou chuť k jídlu. Oliver Twist a jeho druhové snášeli muka pomalého moření hladem tři měsíce, až konečně byli tak vyhladovělí a zdivočelí, že jeden hoch, jenž byl na svůj věk velký a podobné dietě nebýval zvyklý (neboť jeho otec míval malou veřejnou jídelnu), svým kamarádům ponuře naznačil, že nedostane-li denně jednu misku kaše navíc, má strach, aby se jedné krásné noci nesebral a nesnědl chlapce, který spí vedle něho, a to byl náhodou slabý pacholík útleho věku. Velký hoch měl divoký, hladový pohled a chlapci mu slepě uvěřili. Konala se porada a metal se los, kdo má toho dne jít po večeri k správci a požádat o přídavek – a los padl na Olivera Twista.

Nadešel večer a hoši zaujali místa u stolu. Správce v obvyklém kuchařském přístrojení se postavil k měděnci a jeho špitálské pomocnice si stoupily za něj. Každý hoch dostal svou porci kaše a dlouhou modlitbou se štědře děkovalo za skoupý božidárek. Kaše zmizela; chlapci si začali šuškat a mrkali na Olivera, jeho přímití sousedé ho šťouchali loktem. Ačkoli ještě takové dítě, byl hlady zoufalý a z bídy všeho schopen. Vstal od stolu, s miskou a lžicí v ruce popošel ke správci a vlastní odvahou poněkud polekaný řekl:

„Prosím, pane, já bych chtěl ještě trochu.“

Správce byl tlustý, statný muž – ale zbledl jako stěna. V strnulém úžasu poulil několik vteřin na malého buřiče oči a potom se podepřel o měděnec, aby neupadl. Pomocnice byly zkoprnělé údivem, hoši strachy.

„Cože?“ vyrazil ze sebe správce konečně slabým hlasem.

„Prosím, pane,“ opakoval Oliver, „já bych chtěl ještě trochu.“

Správce se rozehnal sběračkou Oliverovi po hlavě, sevřel ho v pažích jako v kleštích a ječivým křikem volal serbusa.

Výbor právě vážně rokoval v důvěrném sezení, když se pan Bumble ve velkém rozčilení vrátil do síně a na adresu pána na vysokém křesle vyhrkl:

„Pane Limbkins! Odpusťte, prosím, vašnosti, ale Oliver Twist chtěl ještě!“

Všemi to trhlo. Na kdekteré tváři se zračilo zděšení.

„Ještě?“ opáčil pan Limbkins. „Vzpamatujte se, Bumble, a odpovězte mi jasně. Rozumím vám dobře, že chtěl ještě, když už snědl večeri vyměřenou stravovacím řádem?“

„Ano, prosím,“ přisvědčil Bumble.

„Ten kluk bude viset,“ prohodil pán v bílé vestě. „Ten kluk bude jednou viset, to vím.“ (...)